

Asia: VN/9885/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyvistä muutoksista oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön

Tietosuojalakiin ehdotettavat muutokset

Kommenttinne koskien tietosuojalain 4 §:n ehdotettavia muutoksia (henkilötietojen käsittely yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallan käyttämiseksi):

Espoon kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyvistä muutoksista.

Ehdotetut muutokset ja selkeytykset ovat mielestämme edelleen puutteelliset. Erityisesti koemme haastavaksi seuraavat seikat:

1. Yleisen edun soveltaminen kunnan monialaisessa toiminnassa ja digitaalisessa yhteiskunnassa
2. Käyttötarkoitussidonnaisuuden määrittely
3. Arkaluonteisten tietojen käsittely ja vaatimukset käsittelyn välttämättömyydestä

Mielestämme lakihankkeen yhteydessä tulisi nykyistä ja nyt esitettyä selkeämmin todeta, millaisiin käyttötarkoituksiin yleisen edun käsittelyperuste soveltuu. Pohdinnoissa viitataan useaan kertaan lain esitöissä vuonna 2018 mainittuun viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävään. Mielestämme vuonna 2018 tehty maininta ei anna nykypäivän teknologian kehityksen valossa enää riittävää selkänajaa toteuttaa teknologian mahdollistamaa data-analytiikkaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja tiedolla johtamista kunnissa. Suunnittelu- ja selvitystehtävää tulisi digivalmiin lainsäädännön hengessä rikastaa mainitsemalla nimeltä esimerkiksi viranomaisen toteuttama tietojohdaminen, data-analytiikka, innovaatiotoiminta, palveluiden kehittäminen ja kohdentaminen soveltuvana käyttötarkoituksina. Ylipäätään on mielestämme huomionarvoista, että lainsäädäntöhankeessa, jonka tavoitteena on tukea digitalisaation hyödyntämistä ei alustusosion hallitusohjelmaviittausta lukuun ottamatta mainita sanoja digitalisaatio, tekoäly, data, analytiikka, tai tietojohdaminen/tiedolla johtaminen kertaakaan.

Selkeytystä kaivataan erityisesti kunnan toiminnan näkökulmasta, jossa erilaista asiakastietoa syntyy sekä lakisääteisten että itsehallinnon nojalla toteutettavien tehtävien järjestämisen myötä useisiin eri rekistereihin. Kunnan toiminnan kehittämisen, palvelujen kohdistamisen ja ennalta ehkäisyn näkökulmasta on tarpeen voida yhdistää yksilötasolla eri rekistereihin kertyvää tietoa, myös erityisiä henkilötietoja. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi kotoutumisen tai työllisyyden palvelujen kohdistamisessa ja kehittämisessä, jossa voi olla tarpeen käsitellä työllisyyspalveluissa esimerkiksi kunnan varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen tietoja. Tällä tavoin voidaan esimerkiksi saada parannettua vieraskielisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen ja tukea maahanmuuttajataustaisten äitien työllistymistä yksilötasolla. Toimilla on myös väestötasolla ennaltaehkäisevä vaikutus esimerkiksi nuorten syrjäytymiseen, jolla on tutkimuksissa osoitettu olevan yhteys esimerkiksi suomen kielen oppimiseen jo varhaisessa vaiheessa.

Esityksessä mainitaan nimenomaisesti, että yleisen edun lainkohta ei luo oikeutta niin sanotulle tiedon toisiokäytölle. Esityksessä todetaan, että mikäli viranomaisen käsittelee henkilötietoja alun perin jonkin sen tehtävän suorittamista varten ja henkilötietojen myöhempi käsittely olisi yhteensopivaa alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa ja siinä olisi kyse viranomaisen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamisesta, käsittely voisi perustua yleiseen etuun. Edellä kuvattu tilanne voisi olla esimerkiksi kyseessä, kun viranomaisen yhtäältä huolehtii tietyn palvelun järjestämisestä ja lisäksi sillä olisi tulevaisuudessa tarve kehittää kyseisiä palveluita. Tällaisessa tilanteessa henkilötietojen alkuperäinen ja myöhempi käsittelyn tarkoitus olisivat luultavasti yhteensopivia keskenään.

Edellä kuvattu muotoilu antaa mielestämme edelleen liikaa tulkinnanvaraa ja vastuuta yksittäiselle rekisterinpitäjälle, tässä tapauksessa kunnalle, tehdä harkintaa siitä, milloin yleinen etu soveltuu käsittelyperusteeksi ja siitä, milloin käsittely on yhdenmukaista alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Edellä kuvatusta pohdinnasta on tulkittavissa, että alkuperäinen ja myöhempi käsittely ovat yhteensopivia vain, kun tiettyä viranomaisen tuottamaa palvelua kehitetään samaisessa palvelussa syntyvällä tiedolla. Kunnalla olisi sen sijaan paljon tilanteita, jossa sen muita, joko lakisääteisiä tai itsehallintonsa nojalla vastuulleen ottamia palveluja tulisi voida kehittää ja kohdentaa toisessa palvelussa syntyvällä tiedolla. Tällainen käsittely tulisi mielestämme mahdollistaa laissa, niin että tulkinnanvaraa ei jäisi.

Vaikka sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille käsittelevät kunnat edelleen laajasti myös arkaluontoiseksi luokiteltavaa tietoa. Perustuslakivaliokunta on itse todennut, että mm. lapsen tuen tarvetta, tukitoimia ja niiden toteuttamista koskevat tiedot sekä lapsen henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia koskevat tiedot sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ovat salassa pidettäviä. Valiokunnan mielestä mainittujen tietojen käsittelyyn voi sisältyä sellaisia riskejä, että niitä on arvioitava lähtökohtaisesti arkaluonteisina tietoja. Lainsäädännön valossa kunnat on kuitenkin rekisterinpitäjinä jätetty näiden tietojen käsittelyn osalta eriarvoiseen asemaan suhteessa hyvinvointialueisiin, jolle laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä antaa selkeät reunaehdot myös arkaluontoisten tietojen käsittelyyn. Mielestämme laissa tai sen perusteluissa tulisi ottaa kantta siihen, onko esimerkiksi

lakisääteinen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä sellainen rekisterinpitäjälle laissa säädetty tärkeää yleistä etua koskevan tehtävä, jonka suorittamiseksi erityisten henkilötietojen käsittely voisi olla välttämätöntä. Kunnan palveluiden kehittämisessä ja tietojohdamisessa tulee lisäksi olemaan hyvin haastavasti tulkittavaa se, millainen otos dataa esimerkiksi varhaiskasvatuspalvelun kehittämisessä on katsottavissa välttämättömäksi.

Yleisen edun tulisi olla yksiselitteisesti käytettävissä kunnissa käsittelyperusteeksi edellä kuvatun kaltaiseen tietojohdamisen käyttötarkoitukseen, eli esimerkiksi silloin kun tietojen käsittely on tarpeen kunnan moninaisten palvelujen tuottamista, seuranta, arviointia, suunnittelua, kehittämistä, johtamista ja valvontaa varten. Lisäksi yleisen edun tulisi olla käytettävissä käsittelyperusteeksi silloin, kun hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tulee voida muodostaa eri rekisterinpitäjien aineistoista tilastoja ja toteuttaa tietojohdamista yhdessä esimerkiksi hyvinvointialueen ja Kelan kanssa, jotta palveluja voidaan kohdentaa ja suunnitella ennalta ehkäiseviksi.

Ilman tällaista nimenomaista toteamusta joko lain tasolla tai vähintään lain perusteluissa lakihanke ei tule saavuttamaan tavoitteitaan digitalisaation edistämisestä ja viranomaisten tiedon liikkuvuuteen ja julkisten palveluiden järjestämiseen liittyvien lainsäädännöllisten esteiden poistamisesta. Juuri tämä epäselvyys koskien yleistä etua ja tiedon toisiokäyttöä on vaikeuttanut kunnissa ennakoivien ja ennalta ehkäisevien palvelujen kehittämistä, data-analytiikkaa ja tiedolla johtamista, palvelujen kohdentamista ja kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisteistyötä hyvinvoinnin- ja terveyden edistämässä.

Kommenttinne koskien tietosuojalain 6 §:n ehdotettavia muutoksia (erityisiin henkilötietoryhmiin ja rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvä käsittely):

-

Kommenttinne koskien tietosuojalain 7 §:n ehdotettavia muutoksia (rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvä käsittely):

-

Kommenttinne sertifiointielimien akkreditointia koskevista muutosehdotuksista:

-

Yleiset kommentit:

-

Muun oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön ehdotettavat muutokset:

Kommenttinne teknisiä rajapintoja ja katseluyhteyksiä koskevien säännösten päivittämisestä:

-

Kommenttinne yrityskiinnityslakia koskevista muutoksista:

-

Yleiset kommentit:

-

Muut kommentit:

Yleiset kommentit:

Vaihtoehtoisesti, jos katsotaan että tiedon tosiokäyttö ja tietojohdaminen ei edellä kuvatulla tavalla kunnissa ole yleisen edun nimissä toteutettavissa, tulisi kuntia koskien säätää oma laki tietojen toissijaisesta käytöstä ennalta ehkäisevän palvelun järjestämiseksi ja tietojohdamisen käyttötarkoitukseen. Tämä mahdollistaisi kunnille salassapitovelvoitteiden estämättä sekä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan nojalla käsitellä ja yhdistellä tunnistusteellisesti asiakastietoja, jotka ovat syntyneet kunnan omassa toiminnassa tai ovat sen omiin rekistereihin tallennettuja.

Häkkinen Petri
Espoon kaupunki

Griep Wilhelmiina
Espoon kaupunki - Espoon kaupunki / Turvallisuus ja valmius